

בבא בתרא יא

משה שווערד

1. קובץ שעורים בבא בתרא אות נד

נד) [דף י ע"ב] שם. איפרא הורמיו וכו' משום שלום מלכות וכו' לעניי עכו"ם יהבינו, ומשמע לכאורה דבכה"ג ליכא מצוה וקשה דא"כ אפי' בלאו טעמא דשלום מלכות נמי שרי, וצ"ל דגם בעניי עכו"ם איכא מצוה אלא דכל דאפש' למעט המצו' צריך למעטה וכן משמע בחידושי הר"ן - סנהדרין נ"ז - דילפינן מאברהם דבני נח נצטוו על הצדקה ולמי נתן אברהם צדקה אם לא לב"ג, ויש לדחות שנתן לאותן שנתגייירו על ידו כדכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן, [ואף דלכאורה גם הגרים היה דינם כב"ג דהא לא עדיפי מאברהם, דמדהביא הר"ן ראייה ממנו דב"ג נצטוו על הצדקה, ע"כ דסובר דהיה דינו כב"ג, אמנם באמת מצינו בקידושין י"ח דעשו ישראל מומר היה, הובא ברמב"ן ס"פ אמור] ולעומת זה בגמ' סנהדרין נ"ז למדו דיני ב"ג מהאבות, ובירורן של דברים מעת שנכנס אאע"ה ברית היה ישראל, אלא שלא נתחייב במצות יותר ממה שנצטווה, וע"כ היו מותרין בקרובות המותרין לב"ג, ולא היו לו מצות מיוחדות זולתי מצות מילה אשר נתיחדה לו ולזרעו לבדן, והיה ישראל גמור במצוה אחת, כמו אנחנו בתרי"ג מצות כי יותר לא נצטווה, ומכל מקום לא נפטר ממצות שב"ג חייבין בהם, כי לא נעשה ישראל להקל עליו אלא להחמיר עליו, כמו שפירש"י בטעמא דמי איכא מידי דלישראל שרי ולב"ג אסור, וע"כ כיון דמצינו שבאברהם היה מותר באחותו מן האב, ע"כ מוכח דגם ב"ג מותר בזה - סנהדרין נ"ז - וכן בעמרם בדודתו, וקיצור הדברים, כי אנחנו הננו ישראלים גמורים בתרי"ג מצות מפני שנצטוינו כ"כ ואאע"ה שנצטווה במצוה אחת היה במצוה אחת ישראל, לענין ירושה ולענין יוחסין כמש"כ הרמב"ן, וכן לקנות קנין הגוף בעבד כנעני ולכל חילוקי דיני שיש בין ישראל לנכרי, ובפרשת דרכים משמע שחקר אם היו להאבות דין ישראל לענין חיוב מצות, ודברי תימה הן, שהרי לא נצטוו אלא שהיו אינן מצויין ועושיין [אלא דאכתי תיקשי בהכתוב והנפש אשר עשו בחרן, שזה היה קודם שבא ברית, ועדיין לא היה ישראל, וצ"ל דהכונה שגייירן לקיים מצות ב"ג, וגם זה נקרא גירות כמו גר תושב] ואף דקיי"ל כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט [ועיין בשטמ"ק פ' החובל פ"ז בשם המאירין] היינו, היכא שגם לאחר מתן תורה אינה מצווה, כגון היושב בסוכה בשעה שהגשמים יורדים, אבל אם המעשה היא מעשה מצוה, אלא שהאדם הזה לא נצטווה אין זה נקרא הדיוט, אלא מקבל שכר כאינו מצווה ועושה, כמו נשים במ"ע שהזמ"ג שמברכות עליהן, ואין בזה משום ברכה לבטלה לדעת ר"ת, וכן האבות קודם מ"ת שידעו בנבואה שעתידין ישראל להצטוות בהן, ומה"ט לא תיקשי מצטער היושב בסוכה, למה אינו עובר בבל תוסיף כמו הישן בשמיני בסוכה, אלא דכיון דמצות סוכה תשבו כעין תדורו, וישיבת מצטער אינה כעין תדורו, אין זו מעשה מצוה כלל ולא שייך בל תוסיף אלא היכא שעושה מעשה המצוה כהלכתה רק שאינו מצווה, וכן כתב ריא"ז פ"ד דר"ה דמשו"ה אשה המניחה תפילין אינה עוברת בבל תוסיף, דהוי כמו איש המניח תפילין ברגלו, ולסברא זו נראה דליכא מעשה מצוה כלל כשמנחת תפילין, וא"כ אסור לה לברך כדעת הרמב"ם, ולא כדעת ר"ת, וגם שייך בזה לומר נקרא הדיוט, כמו במצטער היושב בסוכה, אבל דעת רש"י עירובין צ"ו דעוברת בב"ת, וכן היא דעת מז"ה שהביא בשלטי גבורים בפ"ד דר"ה, אבל דוקא במכונת למצוה, דלעבור שלא בזמנו בעי כוונה, ואשה כיון דלא מיחייבא הוי כשלא בזמנו, כמ"ש תוס' עירובין צ"ו, אמנם מדתנן מפרנסין עניי עכו"ם מפני דרכי שלום, משמע דאי לאו דרכי שלום ליכא שום מצוה, וצ"ל דהוא דוקא בישראל אינו מצווה לתת לעכו"ם, דקראי דכתיבי בישראל איירי לתת לאחיך, אבל מצות ב"ג על הצדקה היא לתת גם לעכו"ם.

2. שו"ע יו"ד סימן רנד

(א) אסור לישראל ליטול צדקה מן העובדי כוכבים בפרהסיא. ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל, ואינו יכול ליטלה מעובדי כוכבים בצינעא, הרי זה מותר:

- טורי זהב על יו"ד סימן רנד
(א) אסור לישראל כו'. משום חילול השם:
- ערוך השולחן יורה דעה סימן רנד סעיף א
אסור לישראל ליטול צדקה מן העובדי כוכבים בפרהסיא מפני חילול ד' ובגמ' [ב"ב י א] דרשו זה מקרא דביבוס קצירה תשרנה ע"ש ולפ"ז גם בצינעא אסור ומ"מ אם אינו יכול לחיות בצדקה של

ישראל יטול מהם בצינעא ואם אינו יכול בצינעא יטול בפרהסיא וטעמו של דבר נ"ל דבאמת אין זה מגדר חילול ד' כלל אלא שאין זה כבוד שיצטרכו לצדקה של אחרים וגם הדרשא של ביבוש קצירה בגמ' אסמכתא בעלמא הוא ולכן במקום הכרח גמור ובאין ברירה מותר [ובזה מתורץ קושיות הדרשה והט"ז סק"א ע"ש] ויש מי שרוצה לחלק בין יחיד לרבים דיחיד מותר [דרשה] ואין סברא כלל לחלק בזה [ט"ז]:

(ב) שר עובד כוכבים ששלח ממון לישראל לצדקה, אין מחזירין אותו משום שלום מלכות, אלא נוטלין ממנו וינתן לעניי נכרים בסתר, כדי שלא ישמע השר: הגה - וי"א דיעשה בהן מה שצוה לו המושל. (כך משמע מפירוש רש"י ותוספות מעובדא דאימיה דשבור מלכא). וכל זה דוקא כשנותנין מעות לצדקה, אבל אם מנדבין דבר לבית הכנסת, מקבלים מהם (בית יוסף בשם התוספות סימן רנ"ט), אבל לא מן המומר לעבודת כוכבים. (ג"ז שם) ועיין לקמן סי' רנ"ט סעיף ד':

• טורי זהב על יו"ד סימן רנד

(ד) אבל אם מנדבין דבר וכו'. דהוה במקום קרבן ודרשינן איש איש לרבות עובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל. וכתוב בהגה' אשיר"י פ"ק דב"ב שאלתי מ"ש צדקה דלא מקבלינן מינייהו ופירש לי מורי רבי אברהם לפי שנודרים ונדבות אין באין לכפרה עכ"ל:

• ערוך השולחן יורה דעה סימן רנד סעיף ב

אדם חשוב מהם ששלח צדקה לישראל לחלקם לעניים אין מחזירין להם אף על פי שאין צורך גדול בדבר לקבל מהם מפני דרכי שלום אלא נוטלין ממנו וכיון שעניינו אינם מוכרחים לזה יחלקם לענייהם בסתר וי"א דאם שלח סתם יעשו כן אבל אם שלח מפורש לעניי ישראל אסור לשנות מדעת הנותן ומחלקין לעניי ישראל [כתבנו לפי פי' הש"ך סק"ג ומתורץ קושיות הט"ז סק"ג ע"ש ודו"ק]:

3. רש"י על בבא בתרא דף יא/א

דלא סיימוה קמיה - דר' אמי דלעניי עובדי כוכבים חלקן רבא והנך דאמרן לעיל (דף ח) דשדרה נמי איפרא הורמיז למצוה רבה משום שלום מלכות נמי קבלוניה ולא אפשר ליה לחלקן לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים אבל במעות המתחלקות לעניים אין גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילים לפרנס עניי עובדי כוכבים כדאמרי' במס' גיטין (דף סא) מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום:

4. קובץ שעורים בבא בתרא אות נו

(נו דף י ע"ב) שם. ובהאי דשרי משום שלום מלכות, אי נימא דהא דביבוש קצירה תשברנה הוא איסור דאורייתא יהא מוכח מכאן דשלום מלכות דוחה איסור דאורייתא [וכמדומה שבמג"א חקר בזה], אבל קשה מש"כ רש"י הטעם משום דאסור לגנוב דעת הבריות, מאחר דשני הדברים אסורים מדאורייתא, מאי חזית לדחות איסור אחד מפני חברו, ומאי אולמא דהאי איסורא מאידך, אבל אי נימא דאיסורא דביבוש קצירה הוא מדברי קבלה א"ש, דאיסור גניבת דעת הוא מדאורייתא, כמש"כ בספר יראים במצות לא תגנוב, עוד אפשר דהוא בכלל לא תחנם, והיכא שעשה לצורך אחר ליכא איסורא דלא תחנם, כמש"כ תוס' ע"ז כ' בהא דמפרנסין עניי עכו"ם מפני דרכי שלום.

5. מהרש"א על בבא בתרא דף יא/א

ימות בשנים מועטות הללו מיד קרעו לו גזר דינו כו'. הצדקה היא אחד ממעבירי הגזירה כדאמרינן פ"ק דר"ה והוסיפו לו כ"ב שנים דמצינו שהן נקראות שנים מועטות ברבקה שאמרה ליעקב וישבת עמו ימים אחדים וגו' דהיינו מועטים כפרש"י והוא נתעכב שם עד ובאו לאביו כ"ב שנים וק"ל:

6. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף יא עמוד א

בגמ': תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק כו' העבודה שאין בקופה של צדקה כלום כו' אשה ושבעה בניה מתים כו' הוסיפו לו עשרים ושתים שנה על שנותיו. בטעם שהוסיפו לו דוקא עשרים ושתים שנה, פירש הגר"א (בקול

אליהו ובס' המאור הגדול) דבסוטה (כ' ע"א) מצאנו שהזכות תולה ג' חדשים, ולעיל (ט' ע"א) איתא שהמפייסו לעני זוכה ל"א ברכות, 113 = 33 חדשים, ועבור 8 נפשות הרי 264 = 338, וזהו בדיוק 22 שנה.

עוד חשבון אמר שעיקר יצירת האדם הוא ימי העיבור והיניקה שהם שנתיים ועוד תשעה חדשים, שהם 33 חדשים, ולשמונה נפשות הרי 8 * 33 = 264, שזהו 22 שנה.

7. שערים מצויינים בהלכה

דף יא. הוסיפו לו עשרים ושנים שנה על שנותיו. וכ"ה באבות דרבי נתן (סופ"ג). ועי' במהרש"א ובח"י חת"ס ובדברי אליהו למה דוקא כ"ב שנים. אבל בספר יוחסין (דף סג) הביא גירסא שהוסיפו לו רק עשרים שנה, וכתב שבנימין זה היה בזמן התנאים. ובספר בינת יששכר [תלמיד ר' יהונתן אייבשיץ] מפרש, דבנימין הצדיק בא ממשפחת עלי דכתיב בהו (שמואל א ב-לג) "וכל מרבית ביתך ימותו אנשים", והיינו בן י"ח שנה, ואיתא במס' יבמות (קה.) רבה ואב"י אתו מבית עלי, רבה דעסיק בתורה חי מ' שנים, אב"י דעסיק בתורה ובגמילות חסדים חי שיתין שנים, וא"כ חשבון ההוספה הוא כך, לרבה נתוסף בשביל לימוד התורה כ"ב שנים שהיה ראוי לחיות רק י"ח שנים והאריך עד מ', ולאב"י נתוסף כ"ב שנים דעסיק בתורה, ועוד כ' שנה בשביל גמילות חסדים, דגרוע מעמוד התורה בשני שנים, וכוזו פליגי דש"ס דילן סבר דעמוד גמילות חסדים אם בא לחוד שנה לעמוד התורה, ולכן הוסיפו לבנימין הצדיק

כ"ב שנה עבור גמילות חסדים שהחיה אשה ושבעה בניה, וספר היוחסין סבר, דעמוד גמ"ח גרע בתרתי שנים כדמצינו באב"י, לכן הוסיפו לו ג"כ רק כ' שנה.

8. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף יא עמוד א

[ב] מעשה במונבו המלך – [1] רש"י מפרש שהיה בנה של הלני המלכה מזרע החשמונאים. [2] המהרש"א מביא שבספר יוחסין כתוב שהיה גר בנו של תלמי מלך מצרים. בהג' ר"מ שטרשון מקשה אם היה מבני החשמונאים קשה למה אחיו ובית אביו ירצו למנעו מן הצדקה, ואיך דיבר על אבותיו בגנאי. ומזה ראייה שהיה גר, ולכן ניהא שאחיו ובית אביו הגוים רצו למנעו מלתת צדקה.

9. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף יא עמוד א

[ג] מעשה במונבו המלך שבזבו אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת - העיון יעקב [על העין יעקב] מקשה מהא דאמרו חז"ל [כתו' נ א] המבזבו אל יבזבו יותר מחומש, ואיך בזבו מונבו כל אוצרותיו. [ואף שכתוב בגמ' שזו תקנת אושא, כבר מביא רע"א בגליון הש"ס מה שכתוב בירושלמי שזה היה איסור תמיד אלא שנשתכח ובאושא חזרו וקבעוה]. ותירץ שלמלך מותר, כיון שהטעם שאסור הוא משום שמא יבוא לידי עניות ויצטרך לבריות, וזה לא שייך אצל מלך. לשון הרע"ב [ריש פאה] טפי מחומש לא מחייב לתת צדקה, ומשמע שליכא איסור ואם ירצה להרבות הרשות בידו. וכע"ז לשון הרמב"ם בפיה"מ [ריש פאה] שמצד מדת חסידות מותר

לתת יותר מחומש. גם בהל' מתנות עניים [ז - ה] כתב הרמב"ם שלתת חומש הוי מצוה מהמובחר, משמע דשרי ליתן יותר.

ומקשה המשנה ראשונה והתוס' אנשי שם למשנה בשם היעב"ץ מהגמ' בכתו' שאמרינן שאסור לבזבז יותר מחומש. המשנה ראשונה מתרץ [את דברי הרע"ב] ע"פ הבני יששכר שכתב שלחוטא מותר לתת יותר כדי לכפר על נפשו, ומי יאמר זכיתי לבי ואיני חוטא. התורת זרעים [פאה א - א] מקשה מהרמב"ם בעצמו [בסוף הל' ערכין] שכתב מי שמבזבז יותר מחיובו אין זה חסידות אלא שטות. הברכי יוסף [יו"ד סימן רמט - א] והתורת זרעים והאהבת חסד [סו"פ יט] מתרצים ע"פ מש"כ הרמב"ם בפיה"מ בפאה שאם עניים באים לפניו יש מצוה לתת חומש מהקרן ואם אינם באים לפניו, אז מצוה לתת חומש מהרווחים. ולפ"ז הם מתרצים שאם באים עניים לפניו איכא חיוב לתת חומש ויש מדה חסידות לתת יותר, ורק אם העניים אינם באים לפניו אסור לבזבז יותר מחומש. האהבת חסד מוסיף דכאשר קיימי עניים לפניו הוי חיוב לתת חומש [ויותר מחומש הוי מדה חסידות]. ועפ"ז מבאר מש"כ באיגרת הגר"א למשפחתו שזיהרו לתת חומש ועי"ז ינצלו מכמה לאוין ועשין.

והנה בגמ' [תענית כד א] מסופר על אליעזר איש ברתא שגבאי הצדקה היו מתחבאים ממנו, משום שמתני שהיה פוגש גבאי צדקה היה נותן כל ממונו לצדקה. ומקשה הגבורת ארי בתענית שאסור לבזבז יותר מחומש. ותירץ ע"פ הרמב"ם שאיכא מדה חסידות לתת יותר מחומש. ומקשה הגבול"א מדברי הגמ' בכתו' שאמרינן שאסור לבזבז יותר מחומש.

הבית אהרן [בכתו' נ א] והאהבת חסד [שם] מתרצים שדוקא היכא דליכא עניים לפניו אסור לבזבז יותר מחומש, אבל כשיש עניים רעבים לפניו מותר לבזבז יותר, ולכן מונבו המלך בזבז יותר כיון שהיה בשני בצורת. וכן אצל אליעזר איש ברתא כיון שהגבאי צדקה גובים בשביל העניים, מי שפוגש גבאי צדקה הוי כמו עניים קיימי קמיה, ואז אין איסור לבזבז יותר מחומש. עוד כתב האהבת חסד [כ - א], מי שהוא עשיר מופלג מותר לו לבזבז יותר מחומש. ולפ"ז ניחא שמונבו שהיה עשיר מופלג היה מותר לו לבזבז יותר מחומש.

10. שערים מצויינים בהלכה

ובשאלת יעב"ץ [ח"א סוס"י ג] כתב, דדוקא לאיש בינוני נאמר דלא יבזבז יותר מחומש, אבל עשיר מופלג מחויב לפרנס את העני די מחסורו, אם אין רבים שם לפרנסו, ועוד כתב דאם יש לחוש שימות העני ברעב, אז אפי' מי שאין לו כדי פרנסתו מחויב הוא לחלק עם העני, דכתיב (בהר כה-לו) "וחי אחיך עמך". וע"ע מה שכתבנו שם ובמס' כתובות (ג. ד"ה המבזבז) בענין זה.

11. ברכת אברהם

ואם קנה זה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר. לכאן ילחם"ת צדיאור הזמן דיצ"ח | אס הוא משום דעי"ז מסתמא ישר שם, וה"ה אס קנה זה בית דעי"ז עומד להשאר שם לעולם והוה עי"ז מאנשי העיר, | או דזה גופא שהוא כאן י"צ חודש או דיש לו כאן בית דירה זה גופא קובע לו שם של אנשי העיר, דזה גופא לקביעות נחשב. ונראה דזה נתלקו הפוסקים צרמ"א (קס"ג ס"ב) די"א דאם ידענו שרונה לקבוע צעיר מיד הוה כאנשי העיר, וי"א דאם שכר בית דירה כל ששכרה ליצ"ח הוי כאנשי העיר מיד, וי"א דבעינן קנה דוקא להשתקט וי"א דאפילו לגור. והנה אס נימא דבעי' שיהא צן עיר לעולם מוצן בהחליט, ומוצן דלרין לקנות ולא מהני לשכור ליצ"ח דלא חזינן אלא שדעתו להיות כאן יצ"ח, ומ"ד דסגי בזה ס"ל דיצ"ח עלמו הוה קביעות ולא משום דעי"ז מסתמא ישר לעולם, והיי' אפי' לגור. וע' נ"י צמתני שכ' דלא סגי

12. שערים מצויינים בהלכה

ואם קנה בה בית דירה, הרי הוא כאנשי העיר. בשמ"ב (ח"ב סי' צח סק"ג) הבאנו בענין יו"ט שני, שכתבו בתשו' אבני נזר (סי' תכד) ובערוך השולחן (סי' תצו) דבני א"י שבאו לחו"ל, אם שוהים י"ב חודש בחו"ל הוו כאין דעתם לחזור, וכדאיתא בגמ' לעיל (ז). לענין אם עבר עליו י"ב חודש כאותו העיר דינו כאנשי העיר, ונמצא לפ"ז דאם קנה בית דירה בחו"ל דינו כמו שאין דעתו לחזור. וכבר כתבנו במקום אחר דאם קיבל על עצמו מלאכת מלמד בישיבה, שהוא בערך שנה, דינו כמו שאין דעתו לחזור, דדעתו של אדם במקום פתו, עי' במס' עירובין (עג.), ופוק חזי מנהג

13. תוספות מסכת בבא בתרא דף יא עמוד א

ולא את השדה עד שיהיה בה ט' קבין וכו' - אף על גב דבכל דהו מקרי שדה כדאמרינן בפרק האומר בקידושין (דף סא.) אין לי (ג) אלא בית כור זרע חומר שעורים מנין לרבות סאה וחצי סאה תרקב וחצי תרקב ת"ל שדה מ"מ אינו חשוב לטרוח לחרוש ולזרוע בפחות מט' קבין והא דאמר בסוף כתובות (דף קיב.) אמר ההוא מינא לר' חנינא יאות משבחיתו (ד) בארעייכו בית סאה הניח לי אבא ממנה משח [ממנה חמר] ממנה עיבור ממנה קטנית כו' התם היה במקום שמתברך ביותר.

• דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף יא עמוד א

[ז] בא"ד - מ"מ אינו חשוב לטרוח לחרוש ולזרוע בפחות מט' קבין - הקו"ש [אות נז] מקשה מלשון המשנה דקתני זה הכלל כל שיחלק ושמנו עליו חולקין, והרי בשדה פחות מט' קבין אם יחלק שמו עליו ואעפ"כ אין חולקין. המעייני הישועה מתרץ שהכלל של המשנה הוי רק דאם יחלק ואין שמו עליו אין חולקין.

14. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף יא עמוד א

[ח] א"ר אסי א"ר יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים -

[1] הראשונים [הרמב"ן, הר"ן והנ"י] מביאים כאן דברי הירושלמי שהד"א של פתח הוי רק זכות השתמשות, להעמיד בהמתו לשעה, והראשונים הסכימו שכן ג"כ דעת הבבלי.

[2] הרשב"א מביא כן בשם רבותיו, וחולק עליהם וסובר שהבבלי חולק, ולפי הבבלי הוי קנין גמור. וכן סובר הרמ"ה [אות קלו]. הריטב"א מביא מחלוקת ומסכים עם הרשב"א.

הרשב"א מביא ראיה [שד"א של הפתח קנויות לגמרי] דאל"כ קשה איך יכול בעל ב' פתחים לכופ בעל פתח אחד לחלוק, הרי אחרי החלוקה הוא יקבל ח' אמות וחבירו רק ד"א, ובשלמא אם הוי שלו מקודם נחא, אבל אם קודם חלוקה אינו שלו, ויש לו מקודם רק זכות השתמשות, א"כ איך יכול לכופ חלוקה שכעת הוא יקבל יותר מחבירו.

15. סוכת דוד

במתניתין, וכתבי הקודש אע"פ ששניהם רוצין לא יחלוקו, ורש"י פירש והיו רגילים לכותבן בגליון כס"ת שלנו לפיכך גנאי הדבר לחתכן עכ"ל, ועיין נימוק"י, משום שאם יחתכן אי אפשר שלא יחסר מחלק האחד על האחר והוא בזיון דכתבי הקודש עכ"ל, ועיין לקמן י"ג, שכתב משום דא"א לצמצם הקונדריסין כשפירש החומש מן הנביאים או הנביאים מן הכתובים שלא ישאר עלה אחד מחלק האחד על חברו והוי בזיון עכ"ל, היינו דיכולין לחתך רק ריעה אחת מחברתה וכיון שכן נמצא שפעמים ישאר עלה אחד של נביאים על החומש או להיפך והווי בזיון שישראל עלה אחד לבד ולפיכך אסרו בכל אופן לחתכן.

ועיין הת"מ ה"ל שכנים פ"ב הל"ט, שהביא דברי הרשב"א, שאין כבודן של ספרי הקודש שיחלקו בבי"ד אחר שנתחברו בכרך אחד עכ"ל, ומשמע דסתם שאי"ז כבודן ליחתך בבי"ד כמו דברים הדיוטים ולא משום שישראל עלה אחד לבד, וכן הוא משמעות דברי רש"י כאן שכתב סתם וגנאי הדבר לחתכן, משמע דעצם החיתוך גנאי הוא.

16. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף יא עמוד א

[י] אמר אמימר האי פירא דסופלי יש לו ארבע אמות לכל רוח ורוח – [1] הרשב"א והריטב"א והמאירי מביאים מחלוקת, שיטת הר"ח שיש לו ד"א לכל רוח ורוח, [2] ושיטת הראב"ד שיש לו רוח אחד אלא שהוא יכול לבחור לעצמו איזה רוח שירצה. ומלשון רש"י משמע כמו הר"ח. הריטב"א מביא ראיה מהמשך הגמ' יהיב ליה פתחא אין לו אלא ד"א לפני פתחו, משמע שברישא יש לו יותר מד"א [כלומר יש לו בכל צד].

17. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף יא עמוד ב

[א] רד"ה אבל מייחד לה פיתחא - שהיה לו פתח בסוף ביתו אצל החפירה ודרך אותו פתח היה רגיל להשליך הגרעינין וליטלן –

- רש"י מפרש שיחוד הפתח הכוונה לפתח הבית, אבל לחפירה דסופלי עצמה לא היה שום פתח.
- הריטב"א והמאירי בשם י"מ מפרשים שהיחוד היה בפתח החפירה.
- הרמב"ם [שכנים ב - ב] כתב שה"ה בבית שיש לו כמה פתחים וייחד לו פתח אחד אין לו אלא ד"א כנגד אותו פתח.
- הראב"ד משיג שלא אמרו יחוד מפקיע שאר פתחים אלא בחפירה דסופלי בלבד, והיחוד הוא תיקון כניסה ויציאה, אבל בית שיש לו פתחים רבים, אינם צריכים יחוד. ומבואר שהראב"ד לומד שהיחוד הוא תיקון פתח לחפירה.

המ"מ כתב שהרמב"ם אינו לומד שיחוד הוי תיקון פתח, אלא מיירי שיש כבר כמה פתחים לחפירה והוא מיחד אחד מהן להכניס ולהוציא, ולכן סובר שהרמב"ם שגם בבית שייך יחוד.

(כו) בגמ' אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר וכו' א"ל בני מבוי מעכבין עליו ופירש"י בני מבוי האחר שאינו רגיל אצלם ע"כ, היינו דבני מבוי החדש שרוצה לפתוח שם הם המעכבין, ועיין גימק"י ורא"ש שכתבו דזה מילתא דפשיטא היא כיון דאין לו דריסת הרגל בהמבוי האיך יחזיר פתחו לשם, ועוד דהוי ל' למימר בני אותו מבוי כדאמרינן לקמן בני אותה העיר, אלא אבני מבוי דידי קאי שיכולין לעכב עליו בטענת שמרגיל דריסת

הרגל של בני מבוי אחר ליכנס למבוי זה דרך ביתו, ואפילו יסתום הפתח הישן מ"מ חיישינן שאח"כ יפתח הפתח הישן וירבה עליהם דריסת הרגל של בני המבוי החדש ולכן נקט לשון להחזיר פתחו ולא אמר לפתוח פתח דלרבותא דאף אם ירצה לסתום פתחו הקודם ג"כ בני המבוי מעכבים דשמא אח"כ כשתחזיק בפתח האחר תפתח זה שסתם ותרבה עלינו הדרך,

19. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף יא עמוד ב

[ו] אכסניא לפי בני אדם מתחלקת - רש"י מפרש חיל של המלך המוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם. לפי בני אדם הדרים בבית מתחלקת. וכן מבאר הנ"י ומוסיף אבל מי שיש לו בתים הרבה בהצרו כיון שאין דרים שם אחרים, לא אומרים שיתאכסן שם אכסנאי כפי הבתים, אלא דוקא אחד יתאכסן שם כמו איש אחר דעלמא. וכתב החת"ס בשם תשובת צמח צדק שאין הכוונה שאכסניא הוי חיוב אקרקפתא דבני אדם, אלא לפי ענין בני אדם היינו לפי עושרם ויכולתם לפרנס האכסנאי, ולאפוקי שאינו לפי פתחים. החת"ס מביא ראיה דאם הוי לפי בני אדם, א"כ בבית שיש שם הרבה בני אדם היאך יאכסנו שם הרבה אכסנאים יותר מבית שיש שם מעט בני אדם, הרי איפכא מסתברא שאם יש מעט בני אדם יש יותר מקום לאכסן אחרים. מיהו בנ"י לא משמע כן, אלא משמע שהחיוב לפי מספר בני אדם. ומבאר בש"י ר' שמואל [אות רז] שהספק היאך תיקנו חכמים לחייב את בני העיר באכסניא.

20. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף יא עמוד ב

[ח] זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים - רבינו גרשום מבאר לפי שיעור הפתחים היו מוציאים הזבל, וכע"ז כתבו המאירי והר"ן.
בש"י ר' שמואל [אות רח] מקשה למה זה תלוי במספר הפתחים, וכי מפני שיש יותר פתחים משליכים יותר זבל. ותירץ שזה מתקנת חכמים, שכיון שאין יודעים כמה יש לכל אחד מהזבל, תיקנו שיחלקו לפי הפתחים. מיהו החזו"א [ב"ב סימן ו - י] כתב שלפי בתים קאמר, ואם יש לבית שני פתחים לא מסתבר שיטול יותר מבית שיש לו פתח אחד, שאין הפתחים גורמים לזבל אלא הבתים גורמים לזבל. וכן משמע ברמ"ה.
 הסמ"ע [סימן קעב - כ] לומד בשיטת הרמב"ם והטור, דמיירי לענין הוצאות הפינוי של הזבל מהחצר [כשאין רוצים הזבל], שגובים לפי מספר הפתחים כיון שדרך הפתחים הושלך הזבל.

1. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף יא עמוד ב

בגמ': אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת א"ל לפי בני אדם מתחלקת תניא נמי הכי זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים אכסניא לפי בני אדם.

כתב בשו"ת האלף לך שלמה (אורח חיים סי' סא), 'נסתפקתי, באם אין כאן אבלים רק אנשים אחרים שנשכרו לומר קדיש בעד מתים אחרים, ואחד אומר קדיש עבור שני מתים, ואחד אומר עבור מת אחד, אם שייך הקדיש לשניהם בשוה או מגיע לזה שאומר בעד שנים ב' חלקים ולהשני חלק אחד'.

בתשובתו כותב, 'נ"ל ברור, דלזה שאומר קדיש בעד ב' יש לו ב' חלקים ולהשני חלק אחד, די"ל זה למ"ש בש"ס וח"מ לענין חצר לפי פתחים מתחלקת, כן ה"נ בזה כיון שהוא אומר בעד ב' מתים מגיע לו ב' חלקים, ולהשני שאומר רק בעד אחד מגיע לו חלק אחד. ...

2. תורת חיים על בבא בתרא דף יא/א

הוסיפו לו עשרים ושתיים שנה. כמנין אותיות התורה רמז שהוסיפו לו בשביל התורה לקיים מה שנאמר בתורה כל המקיים נפש אחת כאלו קיים עולם מלא וכי האי גונא איתא בזוהר פרשת בלק שהוסיפו לו לרבי יוסי על שנותיו עשרים ושתיים שנה רמז נמי שבזכות התורה הוסיפו לו לקיים מה שנאמר כי יקרא קן צפור לפניך כדאיתא התם:

3. פתח עינים על בבא בתרא דף יא/א

תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק וכו' אמרו מה"ש רבש"ע אתה אמרת כל המקיים וכו' תנא הוסיפו לו כ"ב שנה וכו'. הא דמלאכי השרת לא טענו מדכתיב וצדקה תציל ממות משום דהצדקה מצלת ממיתה משונה וכמש"ל דף יו"ד. ומ"ש בסוף שבת דממיתה עצמה מצלת היינו ממיתה קודם זמנן כמו שנראה מדברי מהרש"א שם בשבת. ואפשר דבנימין הצדיק אלו השנים היו קצובים לו ומ"ש על שנותיו לאו דוקא ומשום הכי הצדקה פשוטה לא היתה מצלת. ומה גם דהצדקה המעולה נותנה ואינו יודע למי נותנה וכו' ואז הוא דמצלת ממיתה משונה וכמו שאמרו לעיל והכא לא היה בחינה זו ולכן אתו עלה מצד שקיים כמה נפשות. ולכן הוסיפו לו מן השמים תוספת ממש כ"ב שנה. ואפשר דמספר זה כנגד העושה צדקה דמתברך בששה ברכות המפייסו בי"א הם טו"ב. ובחינת ה' שהיא השכינה דע"י הצדקה מיחדה עם דודה הם כ"ב:

4. פתח עינים על בבא בתרא דף יא/א

ת"ר מעשה במונבו המלך שבזבו אוצרותיו וכו'. ע"ס המאמר. בזאת אני פותח פתח כל שהוא במאמר הנשגב הזה. ואפשר כי פתח דבריו יאיר לרמוז דבצדקה מהפך מדה"ד למדת רחמים וז"ש אבותי גנזו למטה כלומר אל מקום ששולט מדה"ד והיינו למטה במקום ירוד דאפשר שתהיה ירידה על ידי מדה"ד הקשה וירדו הם וכל אשר להם. ואני גנזתי למעלה שנאמר וצדק משמים נשקף רמז משמים מדת רחמים בסוד ואת"ה תשמע השמי"ם נשקף מדה"ד כמשז"ל כל השקפה לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך שמתנות עניים מהפכת מדה"ד למדת רחמים וזהו משמים רחמים נעשה רחמים גם מדה"ד הרמוז בתיבת נשקף: